

DOOD EN ROUW

Aafke, Bas, Regilio en Tobias hebben op jonge leeftijd meegemaakt dat hun vader, moeder of grootvader dood ging. Zij kregen te maken met allerlei gevoelens van verdriet, angst, eenzaamheid en onbegrip. Hoe ze daarmee zijn omgegaan vertellen ze zelf in Nederlandse Gebarentaal.

De film is verdeeld in vijf blokken. We zien hoe het de jongeren lukt om met vallen en opstaan de dood van hun dierbare een piek te geven in hun leven.

Brochure

Bij de film hoort een brochure. Deze staat vol met vragen en tips voor de kinderen en jongeren. Ook de ouders en leerkrachten krijgen tips: hoe kunnen zij een kind/jongere ondersteunen bij het omgaan met de dood?

Waarom deze film?

Er is weinig informatie voor dove kinderen beschikbaar over ingrijpende gebeurtenissen in hun leven. Met deze film brengen we daar verandering in. We hopen dat kinderen die te maken krijgen met het verlies van een geliefd persoon, beter gaan begrijpen dat zij niet de enige zijn. En dat er manieren zijn om met de gevoelens van gemis en verdriet om te gaan.

De film is Nederlands ondertiteld.

PsyDoN is een organisatie voor geestelijke gezondheidszorg, met als taak hulpverlening, preventie en dienstverlening aan dove en slechtziende kinderen en volwassenen.

PsyDoN is onderdeel van Mentrum, geestelijke gezondheidszorg Amsterdam.

'Dove kinderen vertellen... ROUW EN DOOD'
(c)2005 Productie: B00Z.post.productie
in opdracht van PsyDoN - Duur: 45 minuten

De dvd is te bestellen via de website: www.psydon.nl
of per telefoon: 020-5218213 / teksttel: 020-5218208

*dit programma kwam tot stand dankzij financiële bijdragen van:
Bungherfonds, Fundatie v/d Sontheuvel Sobbe, NSOK Nederlandse
Stichting Gehandicapte Kind, Stichting Centraal Fonds RVZ, Stichting
Maagdenhuis, Stichting Russel Tenbrugge, Stichting VSB Fonds en
de Vrienden van Effatha.*

dove kinderen vertellen...

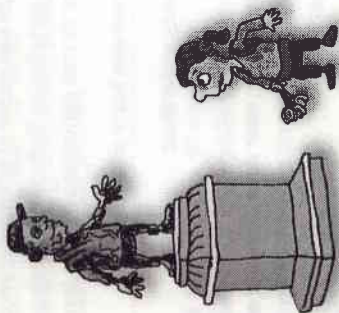
DOOD EN ROUW

dove-kinderen-veelal-en...

DOOVEN EN ROUW

SERIE VOORLICHTINGSFILMS
VOOR DOVE EN SLECHTHORENDE KINDEREN

Dove en slechthorende kinderen krijgen net als horende kinderen te maken met ingrijpende gebeurtenissen in hun leven. Omdat dove en slechthorende kinderen veelal leven in een horende omgeving begrijpen ze vaak niet goed wat er is gebeurd en wat de gevolgen daarvan zijn. Daardoor voelen ze zich in zo'n situatie alleen staan. En helaas is er weinig informatie voor ze.

PsyDoN (psychische hulpverlening aan doven en slechthorenden) wil met deze serie voorlichtingsfilms dove en slechthorende kinderen informeren over en ondersteunen in de verwerking van ingrijpende gebeurtenissen in hun leven.

Dood en rouw

Het tweede deel in de serie 'Dove kinderen vertellen...' heeft als thema: dood en rouw.

Net als het eerste deel (thema: echtscheiding) is de film verdeeld in vijf blokken, die ieder over een bepaald onderwerp gaan. In deze blokken vertellen vier dove jongeren openhartig over hun ervaringen met de dood en hun rouwproces. Op verschillende leeftijden hebben ze een ouder of grootvader verloren. Aafje, Bas, Regilio en Tobias vertellen in Nederlandse Gebarentaal hoe dat voor ze was en hoe ze met dat verlies hebben leren omgaan.

Ieder blok begint met een korte animatiefilm.

De film is Nederlands ondertiteld.

Tips

Deze brochure staat vol tips voor dove kinderen en jongeren, hun ouders en leerkrachten. Over wat ze zelf kunnen doen en waar ze hulp kunnen vragen.

PsyDoN

Dit is een organisatie voor geestelijke gezondheidszorg die hulpverlening, preventie en dienstverlening biedt aan dove en slechthorende kinderen en volwassenen. PsyDoN is onderdeel van Mentrum, Geestelijke Gezondheidszorg Amsterdam.

De film is verdeeld in vijf blokken. Zo krijgt de kijker de gelegenheid om (gespreks)pauzes in te lassen.

INHOUD

BLOK 1 > Kennismaking met de jongeren

De vier jongeren stellen zichzelf voor en vertellen over de persoon die overleden is.

BLOK 2 > Confrontatie met de dood

De jongeren vertellen hoe zij geïnformeerd werden over het overlijden en wat ze daarna gedaan hebben.

BLOK 3 > De begrafenis of crematie

De jongeren vertellen hoe de begrafenis of crematie verlopen is.

BLOK 4 > De verwerking

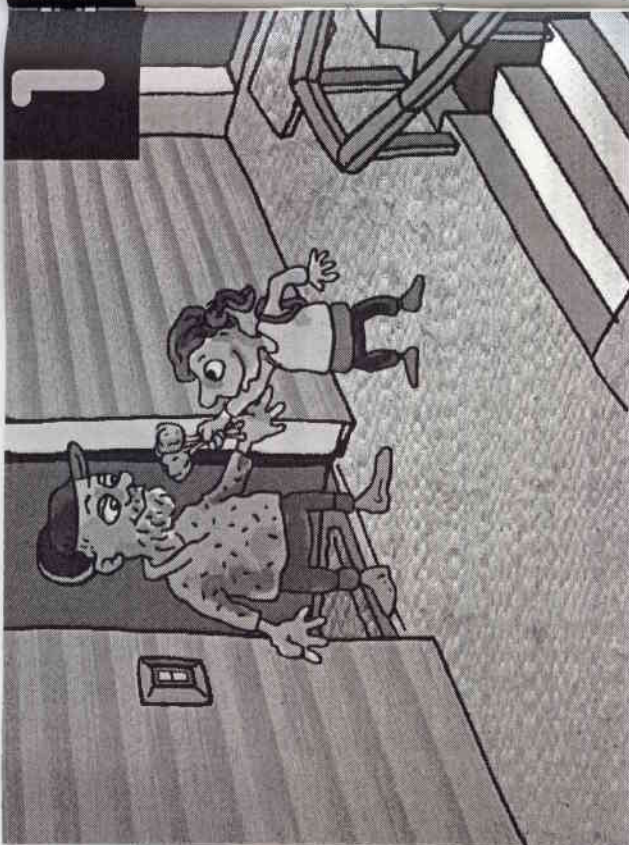
De jongeren vertellen hoe zij het overlijden hebben proberen te verwerken.

BLOK 5 > Na de dood...

Waar blijft iemand die overleden is? De jongeren hebben daar hun eigen ideeën over.

Kennismaking met de jongeren

De vier jongeren stellen zich voor en vertellen over de persoon die overleden is.

Regillio is zestien. Hij was acht toen zijn moeder in Suriname aan kanker overleed. Hij weet niet veel meer over haar, omdat hij alleen de weekenden thuis was. Hij woont nu in Nederland bij pleegouders.

Bas is zestien. Zijn opa maakte altijd veel grapjes en kon net als Bas goed toneelspelen. Hij kijkt nog vaak naar de foto van zijn opa.

Aarfe verloor haar vader aan een hartaanval. Ze was toen negen. Nu is ze achttien. Haar vader plaagde haar vaak en nam haar mee naar wedstrijden van Ajax.

Tobias verloor zijn moeder toen hij zes was aan kanker. Dat is nu tien jaar geleden. Hij weet nog hoe hij als klein kind bij zijn moeder in bed kroop, en hoe veilig het daar was.

1) Rouwen bij kinderen

Het rouwen van kinderen verloopt globaal gezien hetzelfde als bij volwassenen. Er zijn echter ook verschillen, die samenhangen met leeftijd en ontwikkelingsniveau. Ieder rouwproces is bovendien uniek.

Kleuters ervaren sterven als een soort slapengaan. Zij hebben nog geen weet van de onomkeerbaarheid van de dood. Daarom kunnen zij vragen wanneer de overledene terugkomt. Kinderen van zes tot negen zitten met veel feitelijke vragen. Bijvoorbeeld: wat gebeurt er met het lichaam na het sterven? Kinderen tussen negen en twaalf stellen veel waaromvragen. Zij zoeken betekenis en zin. Pubers hebben hun handen

vol aan zichzelf. Voor rouwen is nauwelijks ruimte. Sommige pubers stellen het rouwen daarom uit.

Ook jongere kinderen kunnen hun rouw en vragen uitstellen. Zij doen dat tot dat de mensen in hun omgeving meer beschikbaar zijn. Zo blijven ze alleen met hun vragen en verdriet. Wacht daarom niet tot het moment dat een kind zelf over het verlies begint. Wees actief in het bespreken van alles wat er gebeurt. Stimuleer het kind om te praten en 'waarom-vragen' te stellen. Dwing het kind echter niet; het kan zijn dat hij er nog niet aan toe is om over zijn verlies te praten. Schakel zo nodig hulp in van anderen (*bijvoorbeeld een tolk of psycholoog*).

Introduceer de film door kort te toe te lichten waar hij over gaat en waarom je er samen naar wilt kijken.

Na het bekijken van het eerste blok:

? Wat vond je van de verhalen? Naar welk verhaal ben je nieuwsgierig?

? Tobias en Regillio vertellen dat ze zich niet veel herinneren van hun moeder. Kun je je dat voorstellen?

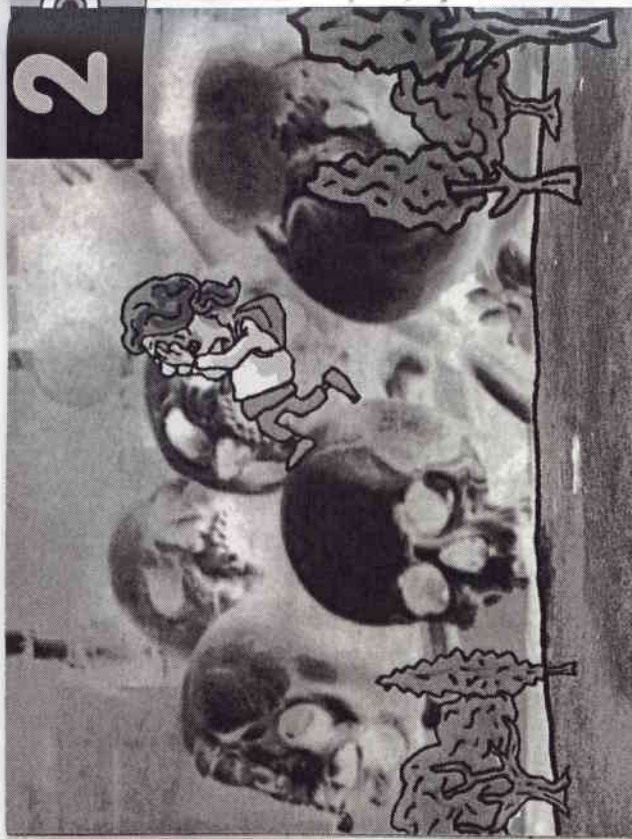
? Welke herinneringen heb jij aan een mens die of een dier dat overleden is?

VRAGEN?

2

Confrontatie met de dood

De jongeren vertellen hoe zij geïnformeerd werden over het overlijden en wat ze daarna gedaan hebben.

Aafje's vader kreeg thuis een hartaanval en werd in het ziekenhuis geopereerd. Daar is hij overleden. Aafje vond het niet eng om hem daarna te zien.

Toen zijn moeder was overleden, kwamen er allemaal verdrietige en huilende mensen bij **Tobias** thuis. Hij moest zelf ook huilen, maar begreep niet dat zij overleden was.

Toen **Bas** op school was, vertelde de meester in de pauze dat zijn opa overleden was. Zijn moeder vroeg of hij opa nog wilde zien, maar dat wilde hij niet.

Regillo ging op een dag met zijn broertje naar het ziekenhuis. Daar vertelde zijn moeder dat zij dood zou gaan. Hij begreep het wel, hoewel zijn moeder niet zo goed kon gebaren. Zijn kleinere broertje begreep het niet.

2) Informeren en stimuleren

Probeer het kind of de jongere zoveel mogelijk informatie te geven over het overlijden zelf en de omstandigheden waaronder dat gebeurd is. Ook als dat dramatische omstandigheden zijn. Anders ontstaan er fantasieën. En die zijn vaak veel erger dan de werkelijkheid.

Stimuleer het kind of de jongere om afscheid te nemen van de overledene, maar dwing hem niet. Wil hij geen afscheid nemen, zorg dan dat er foto's van de overledene in de kist gemaakt worden, zodat het kind daar later, op zijn eigen moment, naar kan kijken.

? **Hoe heb jij gehoord/gemerkt dat iemand overleden was?**

Hoe vond je dat? Hoe had je het graag willen horen/merken?

Bas wilde zijn dode opa niet zien. Want dan moest hij aan spoken denken. Aafje vond haar vader er juist rustig en mooi uitzien.

? **Heb jij wel eens een dood mens of een dood dier gezien? Hoe vond je dat? Waarom gaan mensen naar iemand kijken als hij dood is?**

? **Zou jij het belangrijk vinden om iemand die dood is nog een keer te zien? Waarom wel/niet?**

Aafje vertelt dat ze na haar vaders dood in gedachten met hem praatte.

? **Begrijp je dat? Kun jij uitleggen hoe dat gaat?**

? **Doe jij dat ook wel eens, in gedachten of in plaatjes/beelden met iemand praten? Zo ja, met wie? Is dat iemand die leeft of iemand die dood is?**

? **Denk jij wel eens aan doodgaan?**

? **Stel je je wel eens voor hoe het zal zijn als iemand van je familie of vrienden/vriendinnen overlijdt?**

? **Stel je je wel eens voor dat je zelf doodgaat?**

De begrafenis of crematie

De jongeren vertellen hoe de begrafenis/crematie verlopen is.

De moeder van **Tobias** was joods. Tobias legt uit dat het een joods gebruik is dat iedereen aarde over de kist strooit. Hij vertelt dat hij het naar vond dat iedereen zo moest huilen. Maar gelukkig moesten zijn klasgenoten niet huilen en kon hij tikkertje met ze spelen.

De opa van **Bas** was katholiek. Eerst zijn ze naar de kerk gegaan, waar Bas kaarsjes bij de kist heeft aangestoken. Opa is begraven in een familiegraf.

Op de begrafenis van de moeder van **Regilio**, in Suriname, werd gedanst en gezongen. Er was geen tolk, dus Regilio begreep er niet veel van.

Op de begrafenis van de vader van **Aafje** heeft ze iedereen meegenomen naar de kist om haar vader te laten zien. Daarna werd zijn lichaam verbrand en is zijn as in een urn gedaan.

3) Geef het kind een rol

Door zijn auditieve beperking kan het kind zich buitengesloten voelen en niet begrijpen wat er allemaal gebeurt. Probeer het kind daarom zoveel mogelijk bij de uitvaart te betrekken en hem een rol te geven in het geheel. Zorg in ieder geval voor een tolk. En als het kan ook voor iemand die beschikbaar is voor het kind als je zelf oververmoeid raakt door emoties.

Wellicht is het mogelijk om iemand te vragen een fotoreportage te maken of delen van de plechtigheid te filmen.

VRAAGEN

Mensen kunnen op heel verschillende manieren begraven of gecremeerd worden. Dat hangt o.a. af van de cultuur en het geloof.

? Heb jij wel eens een begrafenis of crematie meegemaakt? Hoe ging dat?

? Hoe voelde je je?

? Was er een tolk bij voor jou? Vond je dat prettig of juist niet?

Aafje vertelt dat ze een tekening voor haar vader gemaakt heeft. De tekening is in zijn urn gestopt.

? Waarom heeft Aafje dat gedaan, denk je?

Mensen geven vaker dingen mee aan de overleden persoon.

? Wat voor dingen kunnen dat zijn?

De verwerking

De jongeren vertellen hoe zij het overlijden hebben proberen te verwerken.

Tobias begreep niets van de dood van zijn moeder. Hij wilde het ook niet begrijpen of erover nadenken. Hij was bang. Ook om zijn vader kwijt te raken. Uiteindelijk heeft hij er met een psycholoog over gepraat. Daardoor ging hij zich beter voelen.

Bos merkt dat hij, naarmate de tijd verstrijkt, zijn opa minder mist. Als hij zich verdrietig voelt, gaat hij meestal tekenen. Dan voelt hij zich beter.

Aafje heeft de dood van haar vader verwerkt door in haar dagboek aan haar vader te schrijven. Zij kon niet goed met haar moeder praten over haar verdriet, want haar moeder was zelf ook heel verdrietig. Later is ze met een psycholoog gaan praten over haar verdriet en eenzaamheid. Dat hielp.

Het pleegzusje van **Regilio** heeft geprobeerd hem af te leiden als hij verdrietig was, door bijvoorbeeld samen spelletjes te gaan doen. Maar ze heeft Regilio ook veel laten vertellen over zijn moeder en zijn verdriet.

4) Omgaan met gevoelens

Kinderen zijn vaak niet goed in staat om hun gevoelens te uiten en onder woorden te brengen. Ze worden overspoeld door allerlei emoties die ze nog niet kunnen plaatsen, zoals verdriet en tegelijkertijd boosheid. Dit kan angstig en verwarrend zijn. Probeer hun gevoelens zoveel mogelijk te benoemen en zoek sa-

men naar uitingsvormen zoals erover praten, erover tekenen, een fotocollage maken, etc.

Gevoelens worden vaak minder heftig in de loop van de tijd. Het is belangrijk om dit te vertellen, zodat het kind begrijpt dat zijn huidige gevoelens niet altijd zo blijven.

De jongeren in de film vertellen over hun verdriet, en over gevoelens van angst en eenzaamheid.

? Welke gevoelens had jij toen er iemand doodging?

? Kun je je voorstellen dat je net als Tobias en Aafje bang en eenzaam voelt?

Soms zijn mensen boos als iemand overlijdt.

? Weet jij hoe dat komt?

In de film vertellen de kinderen dat het nu beter met ze gaat. De tijd maakt alles minder erg, maar ze hebben ook dingen gedaan die hebben geholpen.

? Weet je nog welke dingen ieder gedaan heeft om zich beter te voelen? Wat/wie helpt jou om je beter te voelen?

? Waarom is het goed over gevoelens te praten, denk je?

? Hoe hebben mensen jou wel eens getroost toen je verdrietig was?

? Durf je om troost te vragen als je het niet zomaar krijgt?

? Hoe troost jij anderen?

? Hoe vind je het dat twee van de jongeren met een psycholoog gepraat hebben?